

Секція: Банківська справа

Захарова Владислава Володимирівна

магістр кафедри фінансів, банківської справи та підприємництва

Донбаської державної машинобудівної академії

м. Краматорськ, Україна

Дьячков Арсеній Михайлович

студент кафедри інтелектуальних систем прийняття рішень

Донбаської державної машинобудівної академії

м. Краматорськ, Україна

Науковий керівник:

Дьячкова Ю. М.

кандидат економічних наук, доцент кафедри

Фінанси, банківська справа та підприємництво

Донбаська державна машинобудівна академія

м. Краматорськ, Україна

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМ РИЗИКОМ

КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

В сучасній ринковій ситуації умови діяльності банків постійно змінюються. Саме тому конкурентоспроможність банку залежить від здатності створювати ефективну систему захисту від комплексного впливу ризиків зовнішнього та внутрішнього середовища. Серед ризиків, які мають найбільший вплив на ефективність діяльності банку та піддаються управлінню, фахівці виділяють насамперед фінансові та операційні ризики.

Пріоритетність вивчення операційних ризиків стосовно фінансових пояснюється відносно вищим ступенем небезпеки їх впливу. Фінансові ризики добре піддаються кількісному виміру, що дозволяє фахівцям більш вдало їх попереджувати та усувати, в той час як операційні ризики досить

часто важко представити у вигляді кількісних індикаторів. Також відмінність операційного ризику від інших видів ризику полягає в тому, що його джерело знаходиться часто всередині організації, тобто мінімізувати операційний ризик можливо лише через комплексний вплив на систему планування, організації, управління та контролю.

У вітчизняній та зарубіжній економічній літературі операційний ризик банків досліджується у системі електронних грошей та Інтернет-банкінгу у роботах В. Кузнецова, О. Рудакова, Л. Ляміна, Д. Каленбета, П. Ревенкова, А. Вороніна, В. Ющенко, А. Савченко, С. Цокола, А. Єпіфанова, С. Криворучко, А. Іконнікова, А. Кузьміна.

Окремі аспекти управління операційним ризиком банку, такі як визначення його сутності, структури, класифікації, механізму мінімізації, розроблялись у роботах О. Дмитрової [1], В. Коваленко [2], О. Кузьмака [3], І. Посохова [4], В. Чаплиги [5], Г. Шамоти [6] та ін.

Загальноприйнятим є визначення операційного ризику за Базельською угодою: «...ризик збитків, що виникає в результаті неадекватних або помилкових внутрішніх процесів, дій співробітників і систем або в результаті зовнішніх подій. Поняття включає в себе правовий ризик, але виключає стратегічний ризик і ризик втрати ділової репутації» [7].

Існує багато різноманітних методів щодо попередження та запобігання операційних ризиків (методів операційного контролю). Всі вони включають наступні заходи: поділ функцій, незалежну оцінку результатів діяльності, контроль ринковості цін, подвійне введення і підтвердження операцій, контроль за зміною умов операцій, підтвердження угоди контрагентом, контроль за юридичним оформленням операцій [4]. Згідно з Методичними рекомендаціями НБУ щодо управління ризиками, українські банки в своїй діяльності наражаються на операційно-технологічний ризик, тобто на «... потенційну загрозу фінансовому стану

банку внаслідок неадекватності чи неспроможності внутрішніх процесів, персоналу та систем або зовнішніх подій, що виявляється у зміні чистого прибутку та/або власного капіталу банку» [8].

Вітчизняні банки серед головних причин виникнення операційних ризиків виділяють такі: збої в комп'ютерній техніці (56%), помилки банківських працівників (36%), шахрайство (8%). Крім того, деякі банки виділяють інші причини: недосконалість організаційної структури, інформаційні проблеми зв'язку та інші.

На відміну від вітчизняних банків, в зарубіжних країнах серед основних причин виникнення операційних ризиків називають несанкціоновані торговельні операції та помилки при застосуванні похідних фінансових інструментів [7, с.17]. Найважливішою проблемою в оцінці операційних ризиків є недостатність єдиної методології оцінки та управління даними ризиками. Сучасні дослідження показують, що лише 38% вітчизняних банків на сьогодні мають практичне впровадження системи оцінки та управління операційними ризиками [5, с.150]. Але цей відсоток стосується тільки крупних банків. Банки малі та з помірною капіталізацією здебільше не мають розробленої та впровадженої концепції відносно управління операційними ризиками.

Слід зазначити, що операційний ризик-менеджмент доцільно будувати на тих проблемах, які, на перший погляд, не є фінансовими, і не можуть привести до реальних збитків. Безпосередньо операційний ризик можна розглядати з позиції п'яти основних підсистем ризиків, а саме:

— ризик персоналу – людський фактор може бути джерелом ризику внаслідок дії конкурентів, використання конфіденційної інформації;

— технологічний ризик – пов'язаний з використанням у діяльності банку технічних засобів, високотехнологічного обладнання і технологій.

Зазначений ризик виникає у випадку перебоїв у інформаційних технологіях, математичних моделях, які використовуються;

— системний ризик – пов'язаний з дивідендною політикою, зміною цін на акції і облігації, зміною кон'юнктури ринку;

— ризик зовнішнього середовища – ризик викликаний політичною, демографічною, економічною ситуацією в країні;

— ризик використання послуг банків для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, або фінансування тероризму - ризик клієнта, ризик послуги, ризик країни [4, с.3-7]. У зв'язку із вищесказаним, ефективна система управління операційними ризиками має включати наступні основні складові (рис. 1).

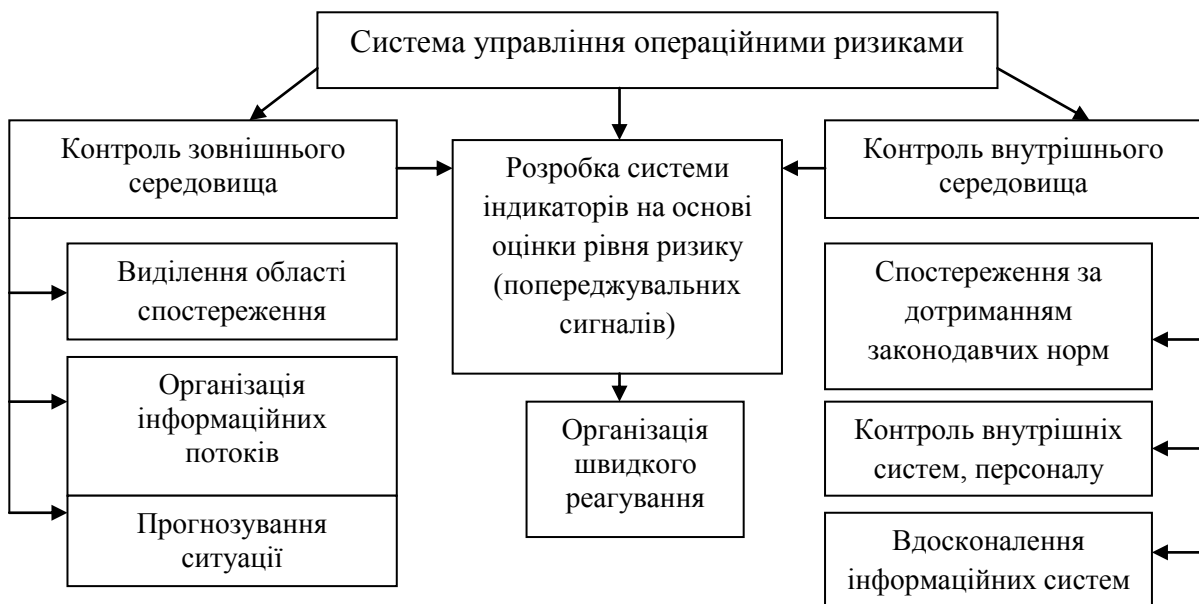

Рис. 1. Система управління операційними ризиками

В рамках управління операційним ризиком важне місце посідає наявність системи оцінки його рівня на основі кількісних та якісних методів. Варто пам'ятати, що формальні методи, особливо статистичні, є обмеженими та спрощеними. Така спрощеність робить їх дуже корисними для кількісної оцінки ризиків, але не дає можливість у повному обсязі відобразити динамічні і складні ринкові процеси. З метою коректної

оцінки ризику необхідно систематизувати внутрішні нормативи і правила, що надасть можливість в короткий термін прийняти ефективне управлінське рішення.

Для вдосконалення управління операційним ризиком банку також, безумовно, варто використовувати комплексне страхування професійних банківських ризиків, яке включає: страхування від злочинів (Bankers Blanket Bond (BBB) / Fidelity Bond); страхування від електронних і комп'ютерних злочинів (ЕСС); страхування відповідальності фінансових інститутів (FIP). За оцінками фахівців, завдяки страхуванню банк може знизити суму резервування капіталу під операційний ризик на 20%. Упровадження ефективних систем і процедур управління операційним ризиком може, крім виконання вимог банківського нагляду, мати також низку інших позитивних наслідків, зокрема, таких як: мінімізація витрат на забезпечення фінансової безпеки банку, попередження шахрайства тощо.

Література

1. Дмитрова О.С. Моделювання оцінки операційного ризику комерційного банку: монографія / О.С. Дмитрова, К.Г. Гончарова, О.В. Меренкова та ін.; за заг. ред. О.С. Дмитрова. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 264 с.
2. Коваленко В.В. Операційний ризик в системі ризик-менеджменту банку / В.В. Коваленко // Сучасний науковий вісник. – 2014. – № 4 (200). – С. 58-64.
3. Кузьмак О.М. Методи оцінки операційних ризиків банківських установ / О.М. Кузьмак // Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси. – 2013. – Вип. 10 (1) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/escnof_2013_10\(1\)__40.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/escnof_2013_10(1)__40.pdf).
4. Посохов І.М. Операційні ризики: управління та основні напрями зниження / І.М. Посохов // Вісник економіки транспорту і

- промисловості. – 2012. – Вип. № 37 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://repository.kpi.kharkov.ua.pdf>.
5. Чаплига В.В. Управління операційним ризиком в забезпеченні ефективності функціонування банку / В.В. Чаплига // Регіональна економіка. – 2013. – № 4 (70). – С. 150-156.
 6. Шамота Г.М. Операційний ризик в банківській діяльності: сутність та управління / Г.М. Шамота, О.В. Коротун // Актуальні проблеми економіки: теоретичні та практичні аспекти: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (27-28 січня 2012 р.) / Наукова економічна організація «Перспектива». – Дніпро, 2012. Ч. I. – С. 69-71.
 7. Operational Risk – Supervisory Guidelines for the Advanced Measurement Approaches, June 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs196.pdf>.
 8. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Національного банку України. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/Risks/361.pdf.